

Výkladové poznámky k biblickým veršom z úlohy č. 2

Rodina - prvá škola človeka

Základný verš:

(Pr 1,8 SEkP) *Syn môj, počúvaj otcovo napomenutie a nepodceňuj matkino poučenie.*

Tento text hovorí o prenášaní učenia z rodičov na deti. Tento verš je syntetickým paralelizmom. Máme tu rozdiel v slovesách. "Počuj!" je v rozkazovacom spôsobe, zatiaľ čo "nepodceňuj" je v oznamovacom spôsobe. Doslova by sme tento verš preložili nasledovne: "Počuj syn môj napomenutie tvojho otca! A neopovrhujes učením tvojej matky." Ak budeme počúvať napomenutie, nebudeme podceňovať učenie. Neznamená to, že rola otca ako muža je tu zdôraznená na úkor matky ako ženy. Skôr naopak. Sama múdrosť, ktorá býva stotožňovaná s Tórou vystupuje ako žena. Tzn., že oboch rodičov treba brať rovnako vážne. "Pojem syn je tu pravdepodobne štylizovaný tak, aby označoval príjemcu pokynov vo všetkých nasledujúcich kapitolách."¹ Opäť to neznamená, že sa kniha Príslovia netýka žien. Syn tu treba chápať v univerzálnom ponímaní, dnes by sme povedali "dieťa" čo vyjadruje možnosť syna aj dcéry.

Nedeľa: Prvá rodina

(Gn 4,1-5 SEkP) *¹Adam poznal svoju ženu Evu, ona počala a porodila Kaina a povedala: Dostala som muža od Hospodina. ²Porodila aj jeho brata Ábela. Ábel sa stal pastierom oviec, ale Kain obrábal pôdu. ³Po istom čase priniesol Kain obetu Hospodinovi z poľných plodín. ⁴Ábel obetoval prvorodené zo svojho stáda s tukom. Hospodin priaznivo zhlíadal na Ábela a na jeho obetu, ⁵ale na Kaina a na jeho obetu tak nepohliadol. Kain sa veľmi rozhneval a tvár sa mu zamračila.*

v.1: Máme tu popis narodenia Kaina a zároveň prvú priamu reč v našom príbehu a to od Evy. Najprv tu máme popis toho, že "Adam poznal svoju ženu". Slovo poznať v SZ neznamená získať informácie. "Oni spolu niečo prežili a priblížili sa k sebe tak úzko, že to malo následky v počatí syna."² To znamená, že slovo "poznať" označuje prežívanie hlbokého intímneho vzťahu, a to aj v prípade človeka a Hospodina. Nasledujúci výrok ženy nás kontextovo spája s predchádzajúcou kapitolou, kde hrala Eva jednu z hlavných postáv. Jej reč je doslova: "Nadobúdam muža Hospodina", ukazuje nám to na pohľad tejto ženy na jej prvorodeného syna. V tretej kapitole je len jeden verš, ktorý môžeme vzťahovať na očakávania Evy od svojho potomka a to je verš 15. Človek od momentu, kedy bol vyhnaný z raja túžil po chvíli, kedy sa tam bude môcť vrátiť. A je to práve verš Gn 3,15, ktorý ukazuje spôsob, ako sa panstvo nad zemou vráti z hadových rúk, do rúk človeka. Inými slovami Eva dúfala, že práve

¹ MURPHY, R. E. Word Biblical Commentary: Proverbs. vol. 22. Grand Rapids: Zondervan, 2018 (ePub edition). 526 s. ISBN 978-0-310-58854-2. str. 109.

² BENEŠ, Jiří. VAŘURA, Petr. Pradějiny. Praha: Kalich, 2010. 286 s. ISBN 978-80-7017-130-1. str. 115.

Kain bude tým potomkom, ktorý rozdrví hadovi hlavu. "Takto to vykladal aj Luther a raní luteránski exegéti."³

v. 2: Pre príbeh je dôležitý aj význam mien týchto dvoch synov. Roháček prekladá meno Kain ako "nadobudnutý"⁴, vychádza z koreňa *qnh* (získať, kupovať), to by poukazovalo na skutočnosť, že on je ten vytúžený potomok. Heller však s týmto nesúhlasí a odvodzuje meno Kain z koreňa *qjn* (tepať kov), a prekladá ako "tepajúci"⁵. Z biblického textu však vychádza, že tradičný by sme tu mali uprednostniť tradičný preklad ako to robí Roháček "nadobudnutý". "Etimológia Kainovho mena ponúkaná v texte je poetická, pretože historická etymológia Kaina je nejasná."⁶ Na druhú stranu Ábel (hebr. *Hevel*) znamená "hmla, márnosť, pomínutelnosť"⁷. Akoby všetky očakávania rodičov smerovali ku Kainovi a Ábel akoby bol neviditeľný, druhoradý, nepotrebný. V prvých dvoch veršoch máme charakteristiku týchto dvoch postáv zo strany rodičov, ktorá zaznieva v menách, ktoré svojim deťom dali. Ale máme tu aj charakteristiku, ktorú dáva rozprávač a tá vyznieva v prospech Ábela: "Ábel pásol ovce, Kain obrábal zem." Pastier je charakteristický tým, že svoje ovečky privádza na zelené pastviny a k vodám, stará sa o ne, strihá ich a nasadzuje za nich svoj život pri obrane pred nebezpečnými predátormi. Charakteristika pastiera je charakteristikou človeka, ktorý sa zaujíma o druhých, stará sa a obetuje sa za ne. Naproti tomu roľník drie na poli, všetko si chce vybudovať vlastným úsilím a nepotrebuje sa starať o druhých (túto vlastnosť zdôrazňuje aj Kainova odpoveď Bohu v 9. verši).

vv. 3-5: Z týchto veršov vidíme, že Hospodin zaujal voči týmto dvom bratom opačné stanovisko, než aké k nim zaujali ich rodičia. Máme tu dvoch obetujúcich. Každý prináša ako obeť plody svojej práce, no predsa, Hospodin sa na obetujúcich nepozera rovnako. Rozdiel je ako v obetujúcich, tak aj v prinesenej obeti. Mojžiš tento príbeh zapísal aj preto, aby si Izraeliti uvedomili, aké sú rozdiely medzi pohanskými obeťami a medzi tými, ktoré im prikázal Hospodin. Izraeliti žili niekoľko generácií v egyptskom otroctve a podľa Ex 8,26 bolo prinášanie krvavých obetí pre Egyptanov ohavnosťou, pretože zvieratá, ktoré Izraeliti obetovali boli v Egypte považované za bohov. Na druhú stranu, Izraeliti mali obsadiť Kanaán, kde s bitnými obeťami nemali problém, no napriek tomu obeť Kanaánčanov boli pre Boha neprijateľné.

Musíme si všimnúť v našom texte, že Hospodin pohliadol predovšetkým na Ábela a potom na jeho obeť. A nepohliadol na Kaina a potom ani na jeho obeť. Teda to, či sa jedná o obeť krvavú, alebo nekrvavú, má až druhotný význam.⁸ Hospodin pohliadne alebo

---

³ WENHAM, G. J. Word Biblical Commentary: *Genesis 1-15*. vol. 1. Grand Rapids: Zondervan, 2017 (ePub edition). 596 s. ISBN 978-0-310-58585-5. str. 218.

⁴ ROHÁČEK, Jozef. *Svätá Biblia*. Banská Bystrica: Slovenská biblická spoločnosť, 2013. 1358 s. ISBN 978-80-85486-86-5. str. 14.

⁵ HELLER, Jan. *Výkladový slovník biblických jmen*. Praha: Advent-Orion, 2003. 630 s. ISBN 80-7172-865-9. str. 409.

⁶ WENHAM, G. J. Word Biblical Commentary: *Genesis 1-15*. str. 216.

⁷ HELLER, Jan. *Výkladový slovník biblických jmen*. str. 153.

⁸ Toto podanie nie je proti Ellen G. WHITE. Ona tu nerobí exegézu biblického textu, iba text komentuje a dôraz dáva na krvavú obeť z christologického dôvodu. Poukazuje na pravdu, ktorá hovorí, že bez preliatia krvi odpustenie neexistuje. Vzápätí všetku pozornosť obracia ku Kristovi ako k pravej obeti, skrze ktorú je

nepohliadne na obetujúceho. Roháčkov a Ekumenický preklad ešte zdôrazňujú, že Hospodinovo pohliadnutie na Ábela je milostivé alebo priaznivé. Teda ten, kto sa volá Ábel - Márnosť a je na okraji záujmu svojej rodiny sa stáva centrom Božieho záujmu. Ábel pristupuje k Bohu s vedomým, že je len márnosťou, vie, že v skutočnosti nemá nič, čím by mohol Boha obohatiť a preto prináša svoju obeť v pokore a očakáva prejav Božej milosti.

Oproti tomu Kain, ktorý je zvyknutý na to, že mu jeho okolie dáva dôležitosť, predstupuje pred Boha ako jeho obchodný partner. Obeť, ktorú on sám vypestoval dáva Bohu ako výmenný obchod za jeho priazeň. to je presne pohanský model obeť. Pohanovia prinášali svoje obeť ako tovar, ktorým upokoja hnev bohov. Naproti tomu biblický spôsob obetovania poukazoval na to, že samotný Boh sa raz obetuje za človeka. Obeť v Biblii teda znamená, že človek si uvedomuje svoju bezmocnosť voči hriechu a svoju závislosť na Božej milosti.

Kain je nahnevaný, že Hospodin neuznal jeho vlastnú dôležitosť a pozdvihol toho, ktorý bol pokladaný za márnosť.

Pondelok: Ježišovo detstvo

(Mt 1,18-24 SEkP) ¹⁸*S narodením Ježiša Krista to bolo takto: Jeho matka Mária bola zasnúbená s Jozefom. Skôr však, ako sa zišli, ukázalo sa, že počala z Ducha Svätého.* ¹⁹*Jej muž Jozef bol však spravodlivý a nechcel ju verejne vystaviť hanbe. Rozhodol sa teda tajne ju prepustiť.* ²⁰*Keď o tom uvažoval, zjavil sa mu vo sne Pánov anjel a povedal: Jozef, syn Dávida, neboj sa prijať Máriu, svoju ženu. Ved' to, čo sa z nej počalo, je z Ducha Svätého.* ²¹*Porodíš syna a dáš mu meno Ježiš, lebo on zachráni svoj ľud z jeho hriechov.* ²²*Toto všetko sa stalo, aby sa splnilo, čo Pán povedal prostredníctvom proroka: ²³Hľa, panna počne a porodí syna a dajú mu meno Emanuel, čo v preklade znamená: Boh s nami.* ²⁴*Keď Jozef precítol zo spánku, urobil ako mu prikázal Pánov anjel, a prijal svoju manželku.*

vv. 18-19: Grécky výraz *genesis* "počiatok, pôvod, zrodenie"⁹, ktorý máme hneď v úvode nás vracia do úplne prvého verša Matúšovho evanjelia, kde máme *biblos genešeos* (záznam pôvodu). Text o Ježišovom narodení, alebo presnejšie o jeho počatí, funguje ako "cieľ"¹⁰ ku ktorému smeroval úplný začiatok Matúšovho evanjelia. A hneď na tomto počiatku tu Matúš zaznamenáva veľmi kontroverznú záležitosť. V dnešnej dobe rýchlych a častých rozvodov, je manželstvo v našej spoločnosti degradované. Avšak v starovekom Izraeli, brali samotné zasnúbenie vážnejšie, ako my dnes berieme manželstvo. "Zasnúbenie bolo právne rovné uzavretiu manželstva, pretože z právneho hľadiska platila nevesta už za manželku. Keď snúbenec zomrel, nevesta sa stala vdovou. Vlastné uzavretie manželstva bolo iba slávnostným odvedením nevesty do ženíchovho domu."¹¹ Pre Jozefa by bolo Máriine tehotenstvo jasným

---

odpustenie. Vid': WHITE, E. G. *Na úsvite dejín*. 2. vyd. Vrútky: Advent-Orion, 2007. 386 s. ISBN 978-80-8071-092-7. str. 28-31.

⁹ PANCZOVÁ, Helena. Grécko-slovenský slovník: *Od Homéra po kresťanských autorov*. Bratislava: Lingea, 2012. 1327 s. ISBN 978-80-8145-021-1. str. 296.

¹⁰ HAGNER, D. A. *Word Biblical Commentary: Matthew 1-13*. vol. 33A. Grand Rapids: Zondervan, 2018 (ePub edition). 914 s. ISBN 978-0-310-58840-5. str. 161.

¹¹ RIENECKER, Fritz. *Wuppertálska študijná biblia: Evanjelium podľa Matúša*. Bratislava: Creativpress, 1992. 451 s. ISBN 80-7131-009-3. str. 36.

dôkazom jej nevery. Situácia bola veľmi vážna, pretože tresty za manželskú neveru boli naozaj prísne.

Keď si snúbenica začala s nejakým iným mužom mimo svojho ženicha, platilo to podľa židovského práva za manželskú neveru. Manželská nevera sa trestala smrťou - ukameňovaním cudzoložníka a cudzoložnice. Keďže Mária bola kňazskou dcérou, prichádzali do úvahy ešte osobitné zostrenia trestu. Cudzoložstvo kňazskej dcéry sa trestalo upálením. Zvodca bol zaškrtený.¹²

Rímska okupačná moc však Židom nedovoľovala uplatňovať hrdelné tresty podľa svojho práva. No napriek tomu Jozefovo rozhodnutie nevystaviť Máriu verejnej hanbe skutočne poukazuje na jeho spravodlivosť, ale aj láskavosť.

vv. 20-21: Jozef potreboval nadprirodzené uistenie, aby uveril Márii, preto mu Pán poslal svojho anjela, ktorý ho uisťuje o Máriinej čestnosti. Počatie z Ducha Svätého tu má silný teologický význam. "Nejedná sa o pohanskú predstavu o bohu, ktorý má sexuálny vzťah so ženou, ale skôr o tvorivej Božej sile pôsobiacej v Márii, s cieľom dosiahnuť svoje zámery."¹³ Jednoducho to ukazuje na Ježišov pôvod v Bohu, tzn. že Ježiš je Boží Syn. Aj keď Jozef nie je skutočným otcom dieťaťa, "anjel ... vyzýva Jozefa, aby uplatnil svoje otcovské právo na Máriinom synovi. Toto otcovské právo je v určení mena."¹⁴ Meno Ježiš je ekvivalentom starozákonného mena Jozue (Jehošua), čo v preklade znamená: "Hospodin (je) vyslobodenie. Hospodin (je) spása. Hospodin (je) pomoc."¹⁵ Toto meno teda poukazuje na zmysel Kristovho vtelenia a na cieľ jeho poslania, ktorým je záchrana padlého ľudstva. K tomu anjel cituje Iz 7,14, ktorý je v gréckom texte Matúšovho evanjelia priamym citátom zo Septuaginty. Tým dostáva Jozef na známosť, že dieťa, ktoré Mária nosí pod srdcom je skutočne z Božej vôle a je súčasťou dlhodobého Božieho plánu. Zároveň aj rabíni učili, že "Mesiáš je pomenovaný od stvorenia sveta"¹⁶.

vv. 22-23: Tieto verše už nie sú anjelovými slovami, ale Matúšovou didaktickou vsuvkou, ktorou sa snaží poukázať na vec, ako na naplnenie Božieho proroctva. Narodenie Ježiša je dlho očakávanou udalosťou. V Ježišovi je na zemi prítomný samotný Boh. Presnejšie povedané, Ježišova prítomnosť je reálna Božia prítomnosť.

v. 24: Tento verš poukazuje na Jozefovu vieru. Jozef uveril na základe snu, ktorý sa mu v noci sníval. To poukazuje jednak na jeho vzťah k Bohu a jednak na jeho vzťah k Márii, ktorú miloval a tak ako ju poznal, nemohol veriť tomu, že by bola schopná manželskej nevery. Pre Jozefa bol teda tento sen vyslobodením z neľahkej situácie, ktorá mu prikazovala prepustiť Máriu ako cudzoložnicu.

¹² RIENECKER, Fritz. Wuppertálska študijná biblia: *Evanjelium podľa Matúša*. str. 36.

¹³ HAGNER, D. A. Word Biblical Commentary: *Matthew 1-13*. str. 162.

¹⁴ RIENECKER, Fritz. Wuppertálska študijná biblia: *Evanjelium podľa Matúša*. str. 37.

¹⁵ HELLER, Jan. *Výkladový slovník biblických jmen*. str. 217.

¹⁶ HAGNER, D. A. Word Biblical Commentary: *Matthew 1-13*. str. 164.

(Lk 2,21-23 SEkP) ²¹*Ked' uplynulo osem dní a bolo ho treba obrezať, dali mu meno Ježiš, ktorým ho anjel nazval skôr, ako bol počatý v matkinom lone.* ²²*Ked' uplynuli dni ich očisťovania podľa Mojžišovho zákona, odniesli ho do Jeruzalema, aby ho predstavili Pánovi,* ²³*lebo Pánov zákon predpisuje, že každý mužský potomok, ktorý otvára život matky, má byť zasvätený Pánovi.*

Lukáš sa svoje evanjelium snažil napísať chronologicky a poukázať aj na historickosť udalostí, ktoré popisuje. "Evanjelium nie je sústava nadčasových univerzálnych právd vyjadrených pomocou mýtov. Evanjelium spočíva v tom, že pred storočiami začal Boh veľké historické dianie s Abrahámom a jeho potomstvom, potom s Dávidom, dianie, ktoré je rovnako historické ako vznik rímskeho impéria; a Ježiš - Mesiáš a Spasiteľ - je vyvrcholením tohto historického diania; prišiel naplniť všetky zaslúbenia učené Dávidovi a skrze Dávída."¹⁷ Preto dáva Lukáš veľký dôraz na jeho pôvod (Betlehem - Dávidovo mesto) a aj samotná obriezka nie je len obyčajným dodržaním Zákona, ale aj priznaním pôvodu, ktorý siaha až k Abrahámovi. Lukáš zároveň stavia do kontrastu Jána Krstiteľa s Ježišom. Pri Jánovi nie je rodinná tradícia tak dôležitá (Lk 1,59-63) ako pri Ježišovi. Ján má byť "len" hlasom volajúcim na púšti. Ježiš je dlho očakávaný Syn Dávidov. "Tam, kde dramatický pohyb Jánovho príbehu vyšiel z chrámu, ten sa odohral v Ježišovom príbehu do chrámu. Tam, kde v prípade Jána bolo mimochodom zaznamenané dodržanie zákona, má teraz v prípade Ježiša značnú dôležitosť naplnenie všetkej spravodlivosti, ako to vyžaduje Zákon."¹⁸

Utorok: Ako odovzdávať dôležité hodnoty?

(Pr 10,31.32 SEkP) ³¹*Ústa spravodlivého plodia múdrosť, ale zvrátený jazyk bude odrezaný.* ³²*Pery spravodlivého vedia čo je milé, lež ústa bezbožníkov, čo je zvrátené.*

Tieto dva verše tvoria zložený paralelizmus. Verš 31a je v synonymickom paralelizme s veršom 32a. To znamená, že "ústa spravodlivého" sú synonymom k "perám spravodlivého"; a "múdrosť" je synonymom k tomu "čo je milé". Verš 31b je v syntetickom paralelizme s veršom 32b. "Zvrátený jazyk" je síce synonymom k "ústam bezbožníkov", ale význam je rozšírený tým, že "jazyk bude odrezaný" pre svoju "zvrátenosť". Avšak každý verš zvlášť je paralelizmom a to antitetickým, tzn. že sú tu postavené vedľa seba protiklady (v. 31 "ústa spravodlivého" a "zvrátený jazyk", ďalej "plodia" a "bude odrezaný"; v. 32 "pery spravodlivého" a "ústa bezbožníkov", ďalej "čo je milé" a "čo je zvrátené").

v. 31a "Ústa spravodlivého plodia múdrosť" ↔ v. 32a "Pery spravodlivého vedia čo je milé"

v. 31b "Ale zvrátený jazyk bude odrezaný" ↔ v. 32b "lež ústa bezbožníkov, čo je zvrátené"

"Múdrosť" je v knihe Príslovia personifikovaná ako "múdra žena" (vid' Pr 7,1 - 9,11), táto múdrosť je spätá s Bohom od večnosti (8,23). Túto múdrosť židovskí učenci stotožňovali

¹⁷ GOODING, David. *Lukášovo evanjelium*. Praha: Návrat Domů, 1994. 300 s. ISBN 80-85495-04-X. str. 41.

¹⁸ NOLLAND, John. *Word Biblical Commentary: Luke 1:1-9:20*. vol. 35A. Grand Rapids: Zondervan, 2018 (ePub edition). 978 s. ISBN 978-0-310-58855-9. str. 293.

s Tórou, teda s Božím zákonom, my dnes vidíme určitú spojitosť medzi múdrosťou v Pr 8,22-31 s Logosom (Slovom) u Jána 1,1-14. Každopádne, "ústa spravodlivého plodia múdrosť" znamená, že ústa spravodlivého človeka sú charakteristické tým, že sú plné Božieho slova. Keď premýšľame nad Božím slovom, nad Božím zákonom a hovoríme o ňom, ja to milé Pánu Bohu (viď Ž 1,1-3). Opakom toho je "zvrátený jazyk" alebo "ústa bezbožníkov". Božie slovo v týchto ústach nie je, výsledkom reči bezbožného nie je múdrosť obsiahnutá v Božom slove, ale zvrátenosť. Preto tento jazyk bude odrezaný, tzn. že pominie. Spravodlivý, tj. ten, ktorý sa orientuje na Boha a jeho slovo má prísľub večnosti na rozdiel od bezbožného, ktorý pominie (viď Ž 1,4-6).

(Jak 4,11.12 SEkP) ***¹¹Bratia, neohovárajte sa navzájom. Kto ohovára brata, alebo ho súdi, ohovára a súdi zákon. Ale ak súdiš zákon, nie si plniteľ zákona, ale sudca. ¹²Len jeden je zákonodarca a sudca, ktorý má moc spasit' i zahubiť. Ale ktože si ty, že súdiš blížneho?***

Ohováranie a súdenie druhého tu Jakub kladie vedľa seba. Oboje má súvis s našou rečou alebo jazykom, o ktorom Jakub pojednal v predchádzajúcej kapitole svojho listu. Slovo *katalalos* znamená "hovoriť zle o niekom"¹⁹. *Katalaleó* znamená "hovoriť proti niekomu, ohovárať, nactiutíhať, klebetiť"²⁰. "Rabbi Asi povedal: 'Kto ohovára druhého, tým ohovára Boha.' a 'Ktokoľvek hovorí proti pravému Pastierovi, je ako ten, kto hovorí proti Bohu.'"²¹ Ohováraním druhých vstupujeme na zakázanú pôdu, staviame sa do pozície sudcov, pretože vynášame súdy o druhých. Staviame sa tak do pozície, ktorá patrí jedine Bohu, a táto skutočnosť robí z ohovárania hriech, ktorý nie je len proti môjmu bratovi či sestre, ale proti samotnému Bohu. Slovo *katalalos* je do určitej miery synonymum k *diabolé*. Pojem "diabol" je z gréckeho *diabolos* a znamená "ohovárač" alebo "žalobca"²². Nie je sa čo čudovať, že Jakub hovorí tak ostro proti hriechom, ktoré páchame svojím jazykom. Je to veľmi ľahké pustiť si ústa na špacír, ale dôsledky môžu byť o to vážnejšie.

Keď tieto dva verše od Jakuba dáme do súvislosti s Pr 10,31.32 o ktorom sme pojednali vyššie, tak mať vo svojich ústach Božie slovo, alebo Boží zákon, rozhodne neznamená, že ním súdime druhých. Spravodlivým nie je ten, ktorého ústa sú plné "svätých" rečí, ale ten kto sám seba sa nechá posúdiť Božím slovom a zákonom.

Streda: Úloha a vplyv rodičov

(Ef 6,4 SEkP) ***A vy otcovia, nedráždite svoje deti, ale vychovávajte ich prísne a napomínajte ich v Pánovi.***

Postavenie detí v rímskej dobe podobne ako postavenie žien, bolo na druhoradej úrovni. O to je tento text apoštola Pavla cennejší. Je tu použité sloveso *parorgizein*, ktoré skôr hovorí o hnevaní, než o dráždení. LINCOLN to veľmi zaujímavo komentuje:

¹⁹ PANCZOVÁ, Helena. Grécko-slovenský slovník: *Od Homéra po kresťanských autorov*. str. 683.

²⁰ tamtiež, str. 683.

²¹ MARTIN, R. P. *Word Biblical Commentary: James*. vol. 48. Grand Rapids: Zondervan, 2018 (ePub edition). 531 s. ISBN 978-0-310-58858-0. str. 364.

²² PANCZOVÁ, Helena. Grécko-slovenský slovník: *Od Homéra po kresťanských autorov*. str. 330.

Sloveso *parorgizein* sa používa inde v NZ iba v Rim 10,19, keď Boh rozhnevá Izrael, ale podstatné meno *parorgysmos* sa vyskytuje v tomto liste v 4,26, kde označuje hnev, ktorý bol vyprovokovaný a ktorý môže dať diablu príležitosť, ak sa to rýchlo nevyrieši. Otcovia sú zodpovední za zabezpečenie toho, aby neboli dráždiaci alebo pohoršujúci, a vylúčili tak nadmerne prísnu disciplínu, neprimerane tvrdé požiadavky, zneužitie autority, svojvôľu, nespravodlivosť, neustále dotieranie a odsudzovanie, vystavenie dieťaťa poníženiu a všetkým formám hrubej necitlivosti voči potrebám a pocitom dieťaťa.²³

Rodičia nemajú budovať svoju autoritu u detí silou a tvrdosťou, ale láskou a múdrosťou. Pravá poslušnosť detí vychádza z prirodzenej autority rodiča. Poslušnosť zo strachu nie je v skutočnosti poslušnosťou, ale otrockou podriadenosťou, ktorá skončí v deň keď dieťa vyrastie a sily sa vyrovnajú.

"Prísne vychovávanie a napomínanie" detí musí byť "v Pánovi". To znamená "nasledovanie Kristovho príkladu s náležitým ohľadom na jeho miernosť a jemnosť (2Kor 10,1), ako aj uvedenie do praxe jeho nariadenia. A deti sa ľahšie naučia tieto lekcie - nasledovaním - ak im sami rodičia ukážu cestu."²⁴ Samozrejme, tu nehovoríme o tom, že deti vôbec nesmieme trestať. Tresty však nesmú byť neprimerané, nesmú sa zvrhnúť v týranie, či už fyzické alebo psychické, ktoré môže mať ešte vážnejšie dôsledky. Dan DRÁPAL k výchove detí poznamenáva:

Výchova detí ako taká vychádza z presvedčenia, že existuje dobro a zlo a že dieťaťu je treba vstúpiť, čo je dobré a čo je zlé. Je veľmi dôležité viesť deti k rozpoznaní dobra a zla. Dieťa sa musí naučiť poslúchať. Iste, dieťa je potrebné viesť aj k samostatnosti a k slobode. Pokiaľ sa rodičom nepodarí vstúpiť svojim deťom lásku k pravde, dobru, kráse a spravodlivosti pred pubertou, ich šanca na to, že im tieto hodnoty ešte niekedy vstúpia, prudko klesajú. V útlom veku troch alebo štyroch rokov je nutné deti naučiť poslušnosti aj keď rodičovskej vôli nerozumejú. ... Pomerne skoro je treba začať s vysvetľovaním rodičovských nariadení. Najmenšie deti sa musia naučiť poslúchať bez vysvetľovania. Keď sú deti staršie a rozumnejšie, bolo by naopak chybou rodičovské rozhodnutia nevysvetľovať. Chyby môžeme urobiť oboma smermi - snažiť sa vysvetľovať veci, ktoré dieťa ešte nemôže pochopiť, a nevysvetľovať veci, ktoré dieťa už pochopiť môže a ktoré by pochopiť malo. V oboch prípadoch vychovávame deti nedospelé. Pokiaľ sa niekto nenaučí poslúchať, nenaučí sa ani ovládať sám seba.²⁵

---

²³ LINCOLN, A. T. *Word Biblical Commentary: Ephesians*. vol. 42. Grand Rapids: Zondervan, 2017 (ePub edition). 888 s. ISBN 978-0-310-58634-0. str. 682.

²⁴ BRUCE, F. F. *The New International Commentary on the New Testament: The Epistles to the Colossians, to Philemon, and to the Ephesians*. Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans Publishing Co. 1984. 469 s. eISBN 978-1-4674-2318-2. str. 297.

²⁵ DRÁPAL, Dan. *Vzťahy, sex, rodina: Velký rozvrat a cesta k obnově*. Praha: Návrat domů, 2013. 266 s. ISBN 978-80-7255-304-4. str. 233.

Práve dôraz na schopnosť rozlišovania medzi dobrom a zlom je to, čo je v Biblii nazvané múdrosťou. V predchádzajúcom citáte dáva autor pri výchove dôraz na budovanie charakteru dieťaťa pred vzdelaním. Podobne to vidí aj Ellen G. WHITE:

Pravé vzdelanie nepohárda výsledkami vedeckých výskumov ani teoretickými poznatkami, ale viac ako informácie si cení schopnosti, viac ako silu a moc dobrotu a viac ako intelektuálne poznatky charakter. Svet síce potrebuje osobnosti s veľkým intelektom, no nie na úkor ušľachtilého charakteru, ale takých, ktorých schopnosti sú pod kontrolou pevných zásad.²⁶

Rodičovská zodpovednosť pri výchove detí, ako aj ich osobný príklad, ktoré deťom svojim životom odovzdávajú zdôrazňuje aj apoštol Pavol Timotejovi v nasledujúcom texte.

(2Tim 1,5 SEkP) *Pripomínam si tvoju úprimnú vieru, akú mala už tvoja stará mama Lóis i tvoja matka Eunike a ktorú máš, ako som presvedčený aj ty.*

Pavol Timotejovi pripomína jeho babičku a matku. Bádatelia sa nezhodujú v tom, či ich viera bola židovská, či kresťanská. Bolo by to dôležité, ak by sme pod pojmom "viera" videli dogmatické učenie, avšak toto nie je biblický koncept viery. Viera je v Biblii interpretovaná ako zachraňujúci vzťah človeka k Bohu. Pri výchove detí boli morálne princípy v Judaizme podobné ako v Kresťanstve, veď predsa hebrejská Biblia bola Bibliou aj pre prvých kresťanov. Timotejov otec je však "označený v Sk 16,1.3 ako Grék a svojho syna neobrezal. Z toho sa predpokladá, že nebol veriacim"²⁷ a preto ho v tomto texte apoštol Pavol nespomína. TRSTENSKÝ k tomuto veršu poznamenáva:

Sloveso *enoikéo* doslova znamená *prebývať, obývať*. Správny preklad by teda bol "vieru, ktorá prebývala už v tvojej starej matke a v tvojej matke a som presvedčený, že (prebýva) aj v tebe". Viera totiž nie je výsledkom ľudského úsilia, ale je Božím darom, ktorý prichádza do nášho vnútra, aby si u nás urobil príbytok. Naša úloha je pripravovať v druhých tento príbytok po tom, čo viera našla svoj príbytok v nás samotných.²⁸

Viera je teda v tomto ponímaní dedičstvo, ktoré sme zodpovední budovať a odovzdávať svojim potomkom ako to najcennejšie vlastníctvo.

Štvrtok: Aby ste nezabudli

(Dt 6,4-7.20-24 SEkP) *⁴Počuj, Izrael, Hospodin je náš Boh, Hospodin jediný. ⁵Milovať budeš Hospodina, svojho Boha, celým srdcom, celou dušou a celou silou. ⁶Tieto slová, ktoré ti dnes prikazujem, budeš mať na srdci. ⁷Budeš ich vštepovať svojim synom a budeš o nich hovoriť, či budeš sedieť vo svojom dome, či pôjdeš po ceste, či budeš líhať alebo vstávať. ...*

²⁶ WHITE, E. G. *Výchova*. Vrútky: Advent-Orion, 267 s. ISBN 80-88719-71-2. str. 195.

²⁷ MOUNCE, W. D. *Word Biblical Commentary: Pastoral epistles*. vol. 46. Grand Rapids: Zondervan, 2017 (ePub edition). 1197 s. ISBN 978-0-310-58600-5. str. 835.

²⁸ TRSTENSKÝ, František. *Pavlove pastorálne listy: Exegeticko-teologická analýza*. Ružomberok: Katolícke biblické dielo, 2015

²⁰Ved' sa ťa niekedy tvoj syn opýta: Čo sú to tie svedectvá, ustanovenia a právne predpisy, ktoré vám prikázal Hospodin, náš Boh?, ²¹povedz mu: Boli sme faraónovými otrokmi v Egypte, ale Hospodin nás odtiaľ vyviedol mocnou rukou. ²²Hospodin pred našimi očami konal veľké a hrozné znamenia a divy proti Egyptu, proti faraónovi a proti celému jeho domu. ²³Vyviedol nás odtiaľ, aby nás uviedol do krajiny, ktorú pod prísahou sľúbil našim otcom, a ktorú nám aj dal. ²⁴Hospodin nám prikázal, aby sme zachovávali všetky tieto ustanovenia, báli sa Hospodina, svojho Boha, aby sa nám vždy dobre vodilo, aby sa nám vždy dobre vodilo, aby nás udržal pri živote ako dnes.

Tento text je súčasťou najslávnejšieho výroku Tóry v Judaizme, *Šema Jisrael* - Počuj Izraelu! CHRISTENSEN tu vidí celú štruktúru textu v tvare "sedemramenného svietnika"²⁹, kde verše 6,4-9 sú prvou časťou a verše 6,20-22 sú stredom tejto chistickej štruktúry. V tomto texte je zahrnutý "účel 5. Mojžišovej ako pedagogického nástroja, ktorý má každú generáciu poučiť o tom, čo znamená byť súčasťou Božieho vyvoleného ľudu."³⁰ O tomto texte je možné písať celé knihy, preto sa ním nemôžeme zaoberať podrobne. Texty, ktoré sú vybrané v biblických úlohách v časti na štvrtok, sú kľúčovými textami "*Šemá Jisrael*". Prikázanie lásky k Bohu, ktoré je úvodom tohto textu, vychádza z toho, čo je stredom tohto textu (v. 21) "Boli sme faraónovými otrokmi v Egypte, ale Hospodin nás vyviedol mocnou rukou." Prikázanie lásky, je teda v skutočnosti príkazom opätovania lásky, ktorou nás Boh miloval ešte skôr. Všetky prikázania a tradície, sviatky o obete v starozákonnom Izraeli ukazovali na Hospodina ako na toho, ktorí ich oslobodil z otroctva. To bol však len predobraz toho, čo pre ľudstvo vykonal Kristus na kríži.

V Ježišovi Kristovi nás Boh zbavuje pút minulosti. Oslobodzuje nás od neistôt závislosti na našom výkone. Získavame novú minulosť a nový vzťah s Bohom. Pretože sme svoj život ukotvili do Božích mocných činov, je pre nás možné nie len vstúpiť do vzťahu s Bohom, ale tiež viesť úplne nový život. Sme oslobodení k láske a k dávaniu a zakúšame teraz radosť z toho, že môžeme druhým pomáhať objavovať istotu a stabilitu, ktoré sme našli v Kristovi.³¹

PAULIEN tu poukazuje na to, že to Božie mocné činy, ktoré vykonal už v minulosti pre nás, určujú náš vzťah k nemu a nie naopak. Boh nezasiahne do nášho života až potom čo ho budeme milovať, my ho milujeme preto, že už to pre nás urobil. PAULIEN ďalej ukazuje na podstatu viery starozákonného človeka: "Starozákonný život viery bol sústredený na Boha, nie na človeka. Pravá viera sa toľko nesústreduje na to, čo robí človek, ale na to, čo robí Boh. Dáva Boha na prvé miesto."³²

²⁹ CHRISTENSEN, Duane. Word Biblical Commentary: *Deuteronomy 1-21:9*. vol. 6A. Grand Rapids: Zondervan, 2018 (ePub edition). 1105 s. ISBN 978-0-310-58841-2. str. 405.

³⁰ CHRISTENSEN, Duane. Word Biblical Commentary: *Deuteronomy 1-21:9*. str. 406.

³¹ PAULIEN, Jon. *Nová setkání s Bohem*. Praha: Advent-Orion, 2011. 166 s. ISBN 978-80-7172-952-5. str. 144.

³² PAULIEN, Jon. *Nová setkání s Bohem*. str. 150.

Použité zdroje a literatura

BENEŠ, Jiří. VAŘURA, Petr. *Pradějiny*. Praha: Kalich, 2010. 286 s. ISBN 978-80-7017-130-1.

Biblia Hebraica Stuttgartensia. Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft, 1997. ISBN 978-3-438-05222-3.

Biblia: Slovenský ekumenický preklad. 5. Vyd. (3. opravené vyd.) Banská Bystrica: Slovenská biblická spoločnosť, 2015. ISBN 978-80-85486-97-1.

BRUCE, F. F. *The New International Commentary on the New Testament: The Epistles to the Colossians, to Philemon, and to the Ephesians*. Grand Rapids: Wm. B. Eerdmans Publishing Co. 1984. 469 s. eISBN 978-1-4674-2318-2.

CHRISTENSEN, Duane. *Word Biblical Commentary: Deuteronomy 1-21:9*. vol. 6A. Grand Rapids: Zondervan, 2018 (ePub edition). 1105 s. ISBN 978-0-310-58841-2.

DRÁPAL, Dan. *Vztahy, sex, rodina: Velký rozvrat a cesta k obnově*. Praha: Návrat domů, 2013. 266 s. ISBN 978-80-7255-304-4.

GOODING, David. *Lukášovo evangelium*. Praha: Návrat Domů, 1994. 300 s. ISBN 80-85495-04-X.

HAGNER, D. A. *Word Biblical Commentary: Matthew 1-13*. vol. 33A. Grand Rapids: Zondervan, 2018 (ePub edition). 914 s. ISBN 978-0-310-58840-5.

HELLER, Jan. *Výkladový slovník biblických jmen*. Praha: Advent-Orion, 2003. 630 s. ISBN 80-7172-865-9.

LINCOLN, A. T. *Word Biblical Commentary: Ephesians*. vol. 42. Grand Rapids: Zondervan, 2017 (ePub edition). 888 s. ISBN 978-0-310-58634-0.

MARTIN, R. P. *Word Biblical Commentary: James*. vol. 48. Grand Rapids: Zondervan, 2018 (ePub edition). 531 s. ISBN 978-0-310-58858-0.

MOUNCE, W. D. *Word Biblical Commentary: Pastoral Epistles*. vol. 46. Grand Rapids: Zondervan, 2017 (ePub edition). 1197 s. ISBN 978-0-310-58600-5.

MURPHY, R. E. *Word Biblical Commentary: Proverbs*. vol. 22. Grand Rapids: Zondervan, 2018 (ePub edition). 526 s. ISBN 978-0-310-58854-2.

NESTLE-ALAND. *Řecko Český Nový zákon: Slovník novozákonní řečtiny*. Praha: Česká biblická společnost, 2011. 1758 s. ISBN 978-80-87287-38-5.

NOLLAND, John. *Word Biblical Commentary: Luke 1:1-9:20*. vol. 35A. Grand Rapids: Zondervan, 2018 (ePub edition). 978 s. ISBN 978-0-310-58855-9.

PANCZOVÁ, Helena. *Grécko-slovenský slovník: Od Homéra po kresťanských autorov*. Bratislava: Lingea, 2012. 1327 s. ISBN 978-80-8145-021-1.

PAULIEN, Jon. *Nová setkáni s Bohem*. Praha: Advent-Orion, 2011. 166 s. ISBN 978-80-7172-952-5.

RIENECKER, Fritz. Wuppertálska študijná Biblia: *Evanjelium podľa Matúša*. Bratislava: Creativepress, 1992. 451 s. ISBN 80-7131-009-3.

ROHÁČEK, Jozef. *Svätá Biblia*. Banská Bystrica: Slovenská biblická spoločnosť, 2013. 1358 s. ISBN 978-80-85486-86-5.

TRSTENSKÝ, František. Pavlove pastorálne listy: *Exegeticko-teologická analýza*. Ružomberok: Katolícke biblické dielo, 2015. 272 s. ISBN 978-80-89120-44-4.

WENHAM, G. J. Word Biblical Commentary: *Genesis 1-15*. vol. 1. Grand Rapids: Zondervan, 2017 (ePub edition). 596 s. ISBN 978-0-310-58585-5.

WHITE, E. G. *Na úsvite dejín*. 2. vyd. Vrútky: Advent-Orion, 2007. 386 s. ISBN 978-80-8071-092-7.

WHITE, E. G. *Výchova*. Vrútky: Advent-Orion, 267 s. ISBN 80-88719-71-2.